

מנה בנת

לע"נ הגאון רבי אברהם דב בן רבי
שלמה זלמן אויערבאך זצוק"ל
הערות והנצחות טל' 0548449853 או מייל
MABADAF12@ GMAIL.COM

גליון 85 פרשת שופטים תשפ"א

סוכה לט-מה

ואם לקטם לצורך עצים אין בהם קדושה, ויש לומר ששאר עצים התמעטו מהפסוק **לכם לאכלה**, שנאסר כמו אכילה שההנאה באה עם הביעור, אך עצים אינם קדושים שהנאתן אחר הביעור, ולולב הנאתו עם ביעורו, ואמנם יש עצי שמן שמדליקים בהם וההנאה היא עם הביעור אך סתם עצים עומדים להסקה, ונחלקו בזה תנאים ששנינו שלת"ק לא מוסרים פירות שביעית למשרה וכביסה ולר' יוסי מותר, ות"ק דרש מהפסוק **לאכלה** ולא למשרה וכבוסה, ור' יוסי למד **מלכם** לכל צרכיכם, ואפילו למשרה וכבוסה, ות"ק דרש **מלכם** ללמד שרק לכם שדומה לאכילה, והיינו דבר שהנאתו באה עם הביעור ובמשרה וכבוסה ההנאה היא אחר הביעור, ור' יוסי דרש **מלאכלה** למעט מלוגמא לריח, וכן שנינו בברייתא שאין למעט **לאכלה** ולא לכביסה שהרי כביסה כלול **בלכם**, וממעטים **מלאכלה** מלוגמא ומרבים כביסה **עמוד ב** שהכביסה היא הנאה ששונה בכל אדם, ואילו מלוגמא אינה שונה בכל, והברייתא שאומרת לאכלה ולא למלוגמא ולא לזילוף ולא לעשות ממנה אפיקטויזין, היא כר' יוסי, ולת"ק ממעטים גם משרה וכביסה.

לדעת ר"א שביעית מתחללת רק דרך מקח, ולר' יוחנן גם בדרך חילול, ר"א למד מהפסוק **בשנת היובל הזאת** וסמוך לו הפסוק **וכי תמכרו ממכר**, והיינו דרך ממכר, ור' יוחנן למד מהפסוק **יובל היא קדש**, שכמו שקדש מתחלל בין בדרך מקח בין בדרך חילול, כך שביעית מתחללת גם בדרך חילול, ור' יוחנן דרש את הסמיכות יובל לכי תמכרו, כמו שדרש ר' יוסי בר חנינא כמה קשה אבקה של שביעית שאדם שנשא ונתן בפירות שביעית נענש שמוכר מטלטליו וכליו שכתוב **בשנת היובל תשובו** וסמוך לו הפסוק **וכי תמכרו ממכר לעמיתך**, ור"א דרש את הפסוק **יובל היא** שכמו שקדש תופש דמיו כך שביעית תופסת דמיה, ויש ברייתא כר"א ששביעית תופסת דמיה שכתוב **כי יובל היא קדש**, וכמו שקדש תופש דמיו כך שביעית תופסת דמיה ואסורה, ואין ללמוד מקדש שיצא לחולין שכתוב **תהיה** שהיא תשאר בהווייתה, ואם לקח בפירות שביעית בשר, הפירות והבשר קדושים, ואם לקח בבשר דגים נכנסו הדגים במקום הבשר, ואם לקח יין בדגים הוא נכנס במקום הדגים, ואם לקח ביין שמן נכנס השמן במקום היין והאחרון נתפס, והברייתא אומרת לשון **לקח** שזה עובר רק בדרך מקח ולא בדרך חילול, וישנה ברייתא כר' יוחנן שהיא אומרת שלר"מ בין שביעית ובין מעשר שני מתחללין על בהמה חיה ועוף בין חיים בין שחוטים, ולחכמים רק על שחוטים ולא על חיים, שמא יגדל מהם עדרים,

דף מא רבא אומר שנחלקו בזכרים, ובנקיבות לכו"ע גזרו בחיים שמא יגדל מהם עדרים.

רב אשי אומר שר"א ור' יוחנן נחלקו רק בפרי עצמו, אך בדמיו לכו"ע יכול בין דרך מקח ובין דרך חילול, ואמנם הוכיחו קודם מהברייתא ממה שכתוב **לקח**, יש לומר אגב שכתוב בתחילה לקח כתבו בכולם לקח, ורבינא הקשה ששנינו בברייתא שמי

דף לט אין צריך לומר ברצף ברוך הבא בשם ה', שגם בהפסק זה נחשב שהוא גומר את הענין, ועוד אמר רבא שלא יאמר יהא שמיה רבא ויפסיק ויאמר מברך, אלא יאמר ברצף יהא שמיה רבא מברך, ואמר לו רב ספרא משה האם אתה אומר טוב, אלא בכל מקרה זה גמר עניין ואין בזה חשש.

רבי כפל פסוקים בהלל, ור"א בן פרטא הוסיף דברים, ואביי מבאר שהוסיף לכפול מהפסוק אודך והלאה.

אביי אומר שהברכה שאחר הלל תלויה במנהג, ולפני הלל מצוה לברך, כמו שאמר רב יהודה בשם שמואל שעל כל המצוות מברך עליהם עובר לעשייתן, ועובר הכוונה קודם, כמו שלמד ר"נ בר יצחק מהפסוק **וירץ אחימעץ דרך הככר ויעבור את הכושי**, ואביי למד מהפסוק **והוא עבר לפניהם**, או מהפסוק **ויעבור מלכם לפניהם וה' בראשם**.

משנה הקונה לולב מחבירו בשביעית יבקש גם את האתרוג במתנה כי אסור לקנותו בשביעית. **גמרא** אם לא רצה לתת לו במתנה יכול המוכר להבליע לו דמי האתרוג בלולב, ולא יתן לו דמיו להדיא כי לא מוסרים דמי פירות שביעית לעם הארץ, וכן שנינו בברייתא שלא נותנים לעם ארץ דמי פירות שביעית יותר ממזון ג' סעודות, ואם מסר לו יאמר שהכסף הזה מחולל על מעות שיש לו בביתו **עמוד ב** ואוכל את המעות הללו בקדושת שביעית, וכל זה בלוקח מהמופקר אך אם הקונה ממה שנשמר אסור אף בחצי איסור, ורב ששת מקשה ממה ששנינו שכתוב שפיגם וירבוזין ושיטים והלגלוגות וכוסבר שבהרים וכרפס שבנהרות וגרגיר של אפר פטורים ממעשר ומותר לקחת מכל אדם בשביעית כיון שאין נשמר מהם, ומשמע שבמופקר מותר גם יותר מג' סעודות, ומבאר רב ששת שמדובר שלוקח רק כדי מן, והיינו ג' סעודות, ור' יוחנן אמר שמן הוא לשון מזונות שכתוב **בדניאל וימן להם המלך**.

בלולב אין חסרון של שביעית שמדובר בלולב של שישית שלקטוהו בשביעית אך אתרוג שנכנס לשביעית הוא קדוש שהולכים בו אחר לקיטה, אך באמת נחלקו ר"א ור"ג באתרוג שלר"ג הוא כאילן בג' דרכים לענין ערלה רבעי ושביעית, והוא כירק בדבר אחד שהולכים אחר לקיטתו למעשר,

דף מ ור"א סובר שאתרוג הוא כאילן לכל ענין, ולכו"ע לענין שביעית הולכים אחר חנטה, ויש לומר שמשנתנו היא כדברי ר' יוסי שאמר שאבטולמוס העיד בשם ה' זקנים שבאתרוג הולכים אחר לקיטה למעשר, ורבותינו אמרו באושא שבין למעשר בין לשביעית, ולכאורה לא הוזכר קודם שביעית, אלא שהעדות היתה שהלכו באתרוג אחר לקיטה למעשר ואחר חנטה לענין שביעית, ורבותינו נמנו באושא שגם לענין שביעית הולכים בו אחר לקיטה.

משמע מסוגיית הגמ' שיש קדושה לולב בן שביעית, ולכאורה הוא כעץ בעלמא שאין בו קדושה, שהרי שנינו שעלי גפנים או קנים שגבכם להחביא בשדה אם לקטן לאכילה יש בהם קדושה,

שיש לו סלע של שביעית ורוצה לקנות חלוק, הולך לחנוני שרגיל לקנות אצלו ואומר לו תן לי פירות בסלע והוא נותן לו, ואומר לו שהוא נותן לו את הפירות במתנה, והוא אומר לו קח לך הסלע במתנה והוא עושה בו מה שרוצה, ורואים שגם בפרי שני עושים דרך מקח ולא דרך חילול, אלא מבאר רב אשי שנחלקו רק בפרי שני ובפירות עצמם לכו"ע זה רק דרך מקח, ומה שכתוב בברייתא בין שביעית בין מעשר שני, יש לומר דמי שביעית שהרי גם במעשר אין הכוונה למעשר עצמו שהרי אי אפשר לחללו אלא על כסף שכתוב וצרת הכסף אלא ודאי הכוונה דמי מעשר.

משנה במקדש נטלו את הלולב ז' ימים ובכל הארץ רק יום אחד, ואחר החורבן תיקן רבן יוחנן בן זכאי שגם במדינה יטלו לולב ז' ימים זכר למקדש, ועוד הוא תיקן שכל יום הנפת העומר אסור בחדש. **גמרא** ר' יוחנן לומד מהפסוק **כי אעלה ארוכה לך וממכתך ארפאך נאם ה' כי נדחה קראו לך ציון היא דורש אין לה, ומשמע שצריך לדרוש אותה, ולכן עושים זכר למקדש.**

רבן יוחנן אסר חדש כל יום הנפת העומר, שבמהרה יבנה המקדש ויאמרו שכמו ששנה שעברה אכלנו מתחילת היום כך גם השנה, אך האמת היא שבלי מקדש מתיר היום עצמו, וכשיש מקדש רק העומר מתיר, ויש להקשות שאם נבנה המקדש כבר הותר בט"ז משהאיר המזרח, ואם נבנה מאתמול מותר כבר מחצות, שהרי שנינו שהרחוקים מותרים מחצות שאין בית דין מתעצלים בהקרבת העומר, ויש לומר שמדובר שנבנה בלילה או סמוך לשקיעה ולא הספיקו לעשות את העומר עד סוף היום, ור"נ בר יצחק מבאר שרבן יוחנן בן זכאי נהג כשיטת ר' יהודה שאסור כל היום מדאורייתא, **עמוד ב** שכתוב **עד עצם היום** עד סוף היום, **שעד** הכוונה עד בכלל, אך קשה שר' יהודה עצמו חלק על ר' יוחנן ששנינו שאחר החורבן תיקן רבן יוחנן בן זכאי שאסור כל יום ט"ז, ואמר ר' יהודה שהוא אסור מהתורה שכתוב **עד עצם היום הזה**, ויש לומר שר' יהודה טעה בדעת רבן יוחנן שהוא אמר רק מדרבנן, אך באמת הוא סבר שמהתורה אסור כל היום ומה שכתוב התקין הכוונה שהוא דרש והתקין.

משנה יו"ט ראשון שחל בשבת כל העם הביאו את לולביהם לבית הכנסת ולמחרת כשהשכימו כל אחד הכיר את שלו ונטלו, שביום הראשון לא יוצאים בלולב של אחר, ובשאר הימים יוצא בלולב של חבירו, ור' יוסי אומר שאם אחד שכח ביו"ט ראשון שחל בשבת והוציא לולב לרה"ר פטור כיון שהוציאו ברשות. **גמרא** רק ביום הראשון צריך משלכם שכתוב **ולקחתם** שתהא לקיחה ביד כל אחד **לכם** משלכם להוציא השאול והגזול, ולכן לא יוצא ביו"ט ראשון בלולב של חבירו אלא אם כן נותן לו במתנה, וכשר"ג ור' יהושע ור"ע ור"א בן עזריה באו בספינה, רק לר"ג היה לולב שקנהו באלף זוז, ואחר שיצא בו ר"ג נתנו במתנה לר' יהושע, ואחרי שר' יהושע יצא בו הוא נתן במתנה לר"א בן עזריה ואחר שיצא בו נתן לר"ע במתנה, ואחר כך ר"ע החזירו לר"ג, וחדשו לנו דרך אגב שמתנה על מנת להחזיר היא מתנה, כדברי רבא שהאומר לחבירו קח אתרוג על מנת שתחזירו לי יוצא בו רק אם החזירו, ואם לא החזיר לא יצא, והברייתא כתבה שר"ג קנה באלף זוז להודיע לנו כמה היו חביבים עליהם המצוות.

מר בר אמימר אמר לרב אשי שאביו היה מתפלל עם הלולב בידו, ורב אשי מקשה ששנינו שלא יאחז תפילין בידו וספר תורה בחיקו כשמתפלל, וכך לא ישתין בהם ולא יישן בהם אפילו שינת עראי, ושמואל אמר שגם סכין קערה ככר ומעות אסור להחזיק בתפילה, ויש לומר שרק דבר שאינו מצוה אין להחזיק כיון שהוא טרוד בו, אך לולב שהוא של מצוה אינו טרוד בו ויכול להחזיקו.

ר"א בר' צדוק אומר שמנהג אנשי ירושלים לצאת מביתם עם הלולב בידם והלכו עמו לבית הכנסת והתפללו עמו וקראו עמו קר"ש, אך בעת קריאת התורה ובעת נשיאות כפים הניחו על הקרקע, והלכו עם הלולב לבקר חולים ולנחם אבלים וכשנכנסו ללמוד בבית המדרש שגרו ביד בנו או עבדו או שלוחו והוא בא ללמד אותנו כמה הם היו זריזים במצוות.

דף מב לר' יוסי המעביר לולב בשבת פטור, ואמר אב"י שפטור רק אם לא יצא בו אך אחר שיצא בו חייב, אך קשה שבכל מקרה יוצא ברגע שמגביהו, ומבאר אב"י שמדובר שהפכו ולא יוצא בו כך, ולרבא מדובר שהוציאו בכלי ואף שלעיל סובר רבא שלקיחה ע"י דבר אחר נחשבת לקיחה זה רק בדרך כבוד ולא דרך ביזיון.

רב הונא אומר שלר' יוסי עולת העוף שהיתה בין עופות וחשב הכהן שהיא חטאת העוף ואכלה פטור, ולכאורה זה ממש כדברי ר' יוסי שהטועה בדבר מצוה פטור, ויש לומר שרב הונא מחדש שפטור גם כשלא עשה מצוה, אך קשה ששנינו ברייתא שר' יוסי אמר שהשוחט תמיד שאינו מבוקר כהלכתו בשבת חייב חטאת ויביא תמיד אחר, ויש לומר ששם ר' יוסי מחייב כמו שאמר רב הונא בשם רב שלקחו מלשכה שאינם מבוקרים, וזה לא נקרא טעה בדבר מצוה.

משנה אשה יכולה לקבל הלולב מיד בנה או בעלה ולהחזירו למים בשבת, ולר' יהודה בשבת מותר רק להחזיר, וביו"ט מותר גם להוסיף מים, ובחזו"מ מותר גם להחליף את המים, קטן שיודע לנענע חייב בלולב. **גמרא** החדוש באשה שמותר לה להחזיק את הלולב, למרות שאינה מצווה ליטלו.

שנו בברייתא שקטן היודע לנענע חייב בלולב, והיודע להתעטף חייב בציצית, היודע לשמור על תפילין אביו קונה לו תפילין, היודע לדבר אביו מלמדו תורה וקר"ש, תורה, הכוונה לפסוק **תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב**, קר"ש, הכוונה לפסוק ראשון, היודע את לשמור גופו יכולים לאכול על נגיעתו טהרות, והיודע לשמור ידיו אוכלים טהרות שנגעו בידי, היודע להשאל ברשות היחיד ספיקו טמא וברה"ר ספיקו טהור, היודע לפרוס כפיו יכולים לחלק לו תרומה בבית הגרנות, **עמוד ב** היודע לשחוט אוכלים משחיטתו, ורב הונא אומר שכשר רק אם גדול עומד על גביו, קטן היכול לאכול כזית דגן מרחיקים מצואתו וממימי רגליו ד' אמות, ורב חסדא אומר שזה דוקא כשיכול לאכול תוך כדי אכילת פרס, ורב חייא בר יבא אומר שבגדול מרחיקים אפילו אם אינו אוכל תוך כדי אכילת פרס, כמו שכתוב **יוסף דעת יוסיף מכאוב**, קטן היכול לאכול כזית צלי שוחטים עליו פסח, שכתוב **איש לפי אכלו**, ולר' יהודה דוקא אם יכול לברר את אכילתו כגון שאם נותנים לו צרור הוא זורקו ואילו נותנים לו אגוז הוא נוטלו.

פרק לולב וערבה

משנה נוטלים לולב וערבה לפעמים ו' ימים ולפעמים ז', הלל ושמחה ח' ימים, ניסוך המים ז' ימים, החליל ה' או ו' ימים, אם חל יו"ט ראשון בשבת לולב ניטל ז', ואם חל בשאר הימים הוא ניטל ו' ימים, אם חל יום ז' של ערבה בשבת הערבה ניטלת ז' ימים ואם חל בשאר הימים היא ניטלת ו' ימים, כשחל יו"ט ראשון בשבת כל העם נוטלים את לולביהם להר הבית והחזנים נוטלים מהם ומסדרים אותם על האיצטבא, והזקנים מניחים את שלהם בלשכה, ומלמדים אותם לומר שכל מי שיגיע לולבי לידו הוא שלו במתנה, ולמחרת משכימים והחזנים זורקים לפניהם וכולם חוטפים ומכים איש את חברו, וכשראו שבאו לידי סכנה התקינו שכל אחד יטול בביתו. **גמרא** לכאורה נטילת לולב היא טלטול סתם ומדוע אינה דוחה שבת, רבה אומר שגזרו שמא יטלנו בידו וילך ללמוד אצל בקי,

דף מג ויעבירונו ד' אמות ברה"ר, וזו הסיבה ששופר ומגילה אינם דוחים שבת, אך לפ"ז גם ביום הראשון נגזור, ויש לומר שאכן תקנו שיטול בביתו, אך קשה שגם קודם התקנה נגזור שיביא אותו להר הבית, ויש לומר שביום הראשון שהוא מדאורייתא אף בגבולים לא גזרו בו אך שאר הימים גזרו בהם, אך לפ"ז קשה מדוע בזמנינו לא נוטלים, ויש לומר שאנו לא יודעים בקביעות החודש אך קשה שבא"י יודעים בקביעות וידחה שבת, ויש לומר שבאמת דוחה שבמשנתנו שנינו שלקחו בהר הבית בשבת ובפרק לעיל שנינו שהביאו את הלולבים לבית הכנסת א"כ משנתנו דיברה בזמן ביהמ"ק ובפרק הקודם מדובר אחר החורבן.

נטילת לולב ביום הראשון היא מהתורה שכתוב **ולקחתם** שתהיה לקיחה ביד כל אחד, **לכם** משלכם להוציא הגזול והשאול, ביום הראשון אפילו בשבת, ראשון אפילו בגבולים, הראשון מלמד שאינו דוחה אלא יום הראשון בלבד, ולכאורה קשה אם זה סתם טלטול מדוע צריך פסוק להתיר בשבת, ומבאר רבא שהפסוק בא להתיר לעשות את מכשיריו בשבת, וכו"א שלולב וכל מכשיריו דוחים שבת, שכתוב **ביום** אפילו בשבת, ורבנן ממעטים מביום שלא בלילה, ור"א לומד מהמשך הפסוק שכתוב **ושמחתם לפני ה' אלוקיכם שבעת ימים** למעט לילות, ולרבנן צריך לכתוב שלא נלמד מסוכה שהיא אפילו בלילה, ובסוכה לומדים מהפסוק **בסוכות תשבו שבעת ימים** אפילו לילות, ואין למעט לילה כמו לולב שהוא בימים ולא בלילות שניתן ללמוד ממילואים שכתוב **ימים** ואפילו לילות, אך קשה שעדיף ללמוד ממילואים שהמצוה היא כל היום וכן בסוכה ואילו לולב מצותו היא רק שעה אחת, או שעדיף ללמוד מלולב שמצוותו לדורות ולא ממילואים שלא נוהג לדורות, **עמוד ב** אלא יש לומר שדורשים **תשבו תשבו** בגזירה שווה שכמו שבמילואים אפילו לילות כך בסוכה אפילו לילות.

ר' יוחנן אומר שערבה דוחה שבת ביום השביעי כדי לפרסם שהיא מהתורה, ובלולב לא אומרים שידחה כדי לפרסמו, כי יש בו גזירה של רבה, ואין לגזור בערבה כי שלוחי ב"ד מביאים אותה, אך לולב מסור לכל, ואין לומר שערבה תדחה כל יום כדי שלא יבואו לפקפק בלולב, וביו"ט ראשון אינו דוחה שלא יאמרו שהוא דוחה בגלל הלולב, ואין לומר שידחה יום אחר כי

אחרי שהוציאו מהראשון מעמידים על השביעי, ובזמנינו אינו דוחה כי לא יודעים בקביעות החדש, אך קשה שבא"י יודעים את הקביעות וידחה שבת, ויש לומר שבר הדיא אמר שמעולם לא חל בשבת, אך קשה שרבינן אמר עם היוורדים מא"י שאכן זה חל בשבת וככו"ז אינו דוחה, ורב יוסף אמר שבאמת לא נוטלים ערבה אלא מעמידים אותה בצד המזבח, ואביי מקשה שהמשנה משווה לולב לערבה, וכמו שלולב בנטילה כך ערבה, ויש לדחות שלולב בנטילה וערבה בהעמדה, ואביי מקשה ששנינו לקמן שבכל יום מקיפים המזבח פעם אחת וביום הד' ז' פעמים, ולכאורה מקיפים בערבה, ויש לומר שמקיפים בלולב, ואמנם ר"נ אמר בשם רבה בר אבוח שמקיפים בערבה אך רב יוסף סובר שרק מעמידים אותה ובלולב מקיפים, ר"א אמר שמקיפים בערבה וכן אמר רב שמואל בר נתן בשם ר' חנינא.

רבא אמר לרב יצחק בן רבה בר בר חנה, בר אוריין אומר לך דבר יפה שאמר אביך בשם ר"א, שמקיפים את המזבח ביום הד' בלולב, והקשה לו ששנינו שלולב דוחה שבת בתחילת החג וערבה בסופו, ופעם חל יום ז' של ערבה בשבת והביאו מורביות של ערבה מערב שבת והניחום בעזרה והביתוסים הכירו בהם והחביאום תחת אבנים ולמחרת עמי הארץ מצאו אותם והביאו לכהנים והם העמידום בצדי המזבח, שהביתוסים לא מכירים בכך שחיבוט ערבה דוחה שבת א"כ רואים שערבה בנטילה, ומה שלא נהגו בא"י שידחה שבת יש לומר שכמו שבחור"ל אינו דוחה כך בא"י, ואף שלולב כן דוחה,

דף מד יש לומר שאכן גם לולב אינו דוחה שבת, ומה שתירצנו לעיל את המשניות שבא"י גם אחר החורבן דחו שבת, יש לומר שגם הברייתא דברה בזמן המקדש, וגם בגבולים הביאו לבית הכנסת בזמן המקדש.

אביי הקשה מדוע רק בלולב תיקנו כל ז' זכר למקדש ואילו בערבה לא תיקנו, אמר רבא שאדם יוצא בערבה שבלולב, ואביי דוחה שהוא נוטל את הערבה מדין הלולב, ואין לומר שיגביה פעמיים אחד לדין לולב ואחד לדין ערבה, שהרי ראינו שלא עושים כך, ורב זביד תירץ בשם רבא שלולב שביום הראשון הוא מדאורייתא תיקנו כל ז' זכר למקדש וערבה שהיא רק מדרבנן לא תיקנו כל ז', ולכאורה שנינו לעיל שלאבא שאול ערבה מדאורייתא שהוא לומד מערבי שתיים ללולב ולמזבח, ולדעות האחרות זה הלכה למשה מסיני כדברי ר' יוחנן בשם נחוניא איש בקעת בית חורתן, שי' נטיעות ערבה וניסוך המים הן הלכות למשה מסיני, אלא רב זביד התכוון לתרץ שלולב שיש לו מקור בתורה עשו זכר למקדש אך לערבה שאין לה עיקר בתורה לא תיקנו זכר למקדש כל ז'.

ר"ל אומר שכהנים בעלי מומין נכנסו בין האולם למזבח כדי לצאת בערבה, ור' יוחנן אמר לו מי אמר את זה, ולכאורה ר' יוחנן עצמו אמר את זה בשם ר' נחוניא, אלא הוא אמר לר"ל מי אמר שנוטלים אותה אולי רק מעמידים ומי אמר שגם בעלי מומים אולי רק בתמימים.

ר' יוחנן וריב"ל נחלקו אם ערבה היא יסוד נביאים או מנהג נביאים, ור' אבהו אמר בשם ר' יוחנן שערבה היא יסוד נביאים, ושאל אותו ר' זירא שר' יוחנן אמר שזה הלכה למשה מסיני, ושחק ר' אבהו כשעה אחת, ואח"כ אמר לו ששכחו וחרזו

ויסדו, ולכאורה ר' יוחנן לא סבר שהשתכחה התורה מא"י, שהרי הוא אמר לרב כהנא שאצלכם בבבל אמרו שהתורה של א"י היא שלימה שלא גלו, **עמוד ב** ויש לומר שבמקדש זה הלכה ובגבולין זה יסוד נביאים.

ר' אמי אומר שערבה צריכה שיעור ונוטלים אותה לבדה ולא יוצאין בערבה שבלולב, ולכאורה פשוט שאם נוטלים לבד שלא יוצא בערבה שבלולב, ויש לומר שהכוונה היא שלא יוצא גם אם מגביה פעמיים מדין לולב ומדין ערבה, ורב חסדא אמר בשם ר' יצחק שיוצאים בערבה שבלולב.

שיעור הערבה, לר"נ ג' בדי עלים לחים, ולרב ששת מספיק עלה אחד עם בד אחד ופשוט שאין הכוונה שיקח עלה לבדו אלא הכוונה, בד שנשאר בו עלה.

איבבו אמר שעמד לפני ר"א בר' צדוק ובא לפניו אדם עם ערבה ור"א חבט ולא בירך, שהוא סבר שזה רק מנהג נביאים, איבבו וחזקיה בני רב הביאו ערבה לפני רב ולקח וחבט ולא בירך שהוא סבר שזה רק מנהג נביאים.

איבבו אמר שעמד לפני ר"א בר' צדוק ובא לפניו אדם ואמר לו יש לי כפרים כרמים וזיתים ובני הכפרים באים ומקשקשים בכרמים ובזיתים ואוכלים, האם זה בסדר או לא, אמר לא שזה לא בסדר, אמר ר"א שהייתי בארץ זו מ' שנים ולא ראיתי אדם שהולך בדרכים מתוקנות כאדם זה, אחר כך חזר אותו אדם ואמר מה אעשה, אמר לו ר"א שיפקיר הזיתים לעניים ויתן פרוטות לפועלים שיקשקשו הכרמים, אך קשה שבכרייתא לומדים מהפסוק **והשביעית תשמטנה ונטשתה** שישמט מלקשקש ויטוש מלסקל, ויש לומר שיש ב' מיני קשקוש אחד לסתום שרשים שזה מותר, ואחד להבריאת את האילן וזה אסור.

איבבו אמר בשם ר"א בר' צדוק שבערב שבת אין ללכת יותר מג' פרסאות, ורב כהנא אמר שלביתו אסור שיבא לכעס, אך אם הולך למקום אחר מותר שהוא סומך על מה שיש לו, וללישנא בתרא רב כהנא אמר שאפילו לביתו אסור ואמר רב כהנא שהיה מעשה עמו שהגיע לביתו ולא היה עבורו אפילו כסא דהרסנא.

דף מה שנו לפני רב נחמן שסדרו את הלולבים על גג האיציטבא ואמר ר"נ האם הוא צריך לייבשם, ויש לומר על גב האיציטבא, ואמר רחבה בשם רב יהודה שהר הבית היה סטיו כפול שהיה סטיו לפניו מסטיו.

משנה היה מקום למטה מירושלים ששמו מוצא וירדו ולקטו משם מורביות של ערבה וזקפום בצד המזבח, וראשיהם כפופים על גבי המזבח ותקעו והריעו ותקעו, בכל יום הקיפו את המזבח פעם אחת, ואמרו אנא ה' הושיעה נא ואנא ה' הצליחה נא, ולר' יהודה אמרו גם אני והו הושיעה נא, וביום השביעי הקיפו ז' פעמים, וכשנפטרו משם אמרו יופי לך מזבח יופי לך מזבח, ולר"א אמרו ל"ה ולך מזבח ל"ה ולך מזבח, ובשבת עשו כמו בחול, אלא שהביאו אותם מערב שבת והניחום בגיגיות של זהב שלא יכמשו, ולר' יוחנן בן ברוקה הביאו חריות של דקל וחבטום בצד המזבח וקראו לו יום חיבוט חריות, ומיד התינוקות שמטו הלולבים ואכלו האתרוגים. **גמרא** מוצא הוא מקום קלניא וקראו לו מוצא שהוא מוצא ממס המלך.

הערבות היו רבות וגבוהות י"א אמה שיהיו גוחות על המזבח, והוכיח מר זוטרא שהניחום על היסוד, שאם נאמר שהניחום על

הקרקע הרי היסוד נכנס אמה ואח"כ עלה ה' אמות ונכנס אמה בסוכה ואח"כ עלה ג' ושם מקום הקרנות א"כ הערבות לא היו גוחות על המזבח.

ר' אבהו אמר בשם ר"א שהנוטל לולב באיגודו והדס בעבותו הפסוק מחשיב אותו כאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבן, שכתוב **עמוד ב** אסרו חג בעבותים עד קרנות המזבח, ור' ירמיה דרש את הפסוק בשם רשב"י, וכן ר' יוחנן דרש בשם ר"ש המחזיז בשם ר' יוחנן המכותי, שהעושה איסור לחג באכילה ושתיה נחשב כאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבנות.

חזקיה אמר בשם ר' ירמיה בשם רשב"י שיוצאים במצוות דרך גדילתם, שכתוב **עצי שיטים עומדים**, וכן למדו בכרייתא, **עומדים**, שעומדים דרך גדילתם, ועוד דרשו מזה שהם מעמידים את ציפויים, עוד פירשו שלא אומרים שאבד סברם וסיכויים לעתיד לבא, אלא שהם עומדים לעולם ולעלמי עולמים.

עוד אמר חזקיה בשם ר' ירמיה בשם רשב"י שהוא יכל לפטור את כל העולם ממתי שנולד עד עכשיו, ועם אלעזר בנו גם מבריאת העולם עד עכשיו, ועם יותם בן עוזיהו מבריאת העולם עד סופו, ועוד אמר, ראיתי בני עליה והן מועטים אם הם אלף הוא ובנו מהם וכן אם הם ק' הם מהם, ואם הם שנים זה הוא ובנו, ולכאורה אין מעט כל כך, שהרי רבא אמר שלפני הקב"ה יש י"ח אלפי שורות של צדיקים כמו שכתוב סביב שמונה עשר אלף, ויש לומר שרק שנים מסתכלים באספקלריא מאירה, אך בשאינה מאירה יש רבים, אך לכאורה באספקלריא המאירה הם לא רק ב' שהרי אביי אמר שהעולם לא פחות מל' צדיקים שמקבלים שכניה כל יום שכתוב **אשרי כל חוכי לו** בגמטריא ל'ו, ויש לומר שכל הל'ו נכנסים רק ברשות, ושנים נכנסים גם בלי רשות.

יש להקשות איך ניתן לומר לך ולי'ה מזבח, הרי שנינו שהמשתף שם שמים ודבר אחר נעקר מהעולם שכתוב **בלתי לה' לבדו**, ויש לבאר שהם אומרים לה' אנו מודים, ולך אנו משבחים, לה' אנו מודים ולך אנו מקלסים.

לר' יוחנן בן ברוקה מביאים חריות, לרב הונא לומדים זאת מהפסוק **כפות**, אחד ללולב ואחד למזבח, ולחכמים לא דורשים מזה כי כתוב **כפת** ללא ואו, ולר' לוי מביא תמר, שכמו שתמר אין לו אלא לב אחד, כך ישראל אין להם אלא לב אחד לאביהם שבשמים.

רב יהודה אומר בשם שמואל שעל לולב מברכים כל יום שהלילות מפסיקים בחיובם, ואילו על סוכה מברכים פעם אחת שאין הפסק במצוה שהרי חייבים אף בלילות והם כיום אחד ארוך, לרבה בר בר חנה לר' יוחנן על לולב מברכים רק יום אחד שבשאר הימים הוא מדרבנן, ואילו על סוכה שהיא מדאורייתא מברכים כל יום, ורבינן אמר בשם ר' יוחנן שגם על לולב וגם על סוכה מברכים כל ז' הימים, ואמר רב יוסף שיש לנקוט כרבה בר בר חנה שכולם סוברים כמותו בסוכה.